

הערות הקוראים

◆ הערות הקוראים על גיליון ח' ◆

הערות הקוראים על גיליון ח'

הערות על מאמרו של הרב אליעזר בוטון "הכשר סוכה שפרשו עליה רשת מתכת" (עמוד ס"ו)

הערה א'

יש לצרף עוד שתי שיטות שעל פיהם יש להתיר פריסת רשת מתכת על הסכך:

א. דעת הט"ז (סימן תרכ"ט סקכ"ב) שאם פרס סדין על גבי הסכך כדי להגן מפני החמה, אולם החמה עדיין מגיעה לגוף האדם היושב בפנים בפנים לסוכה, כשרה לכ"ע גם לדעת רש"י (שהיא דעת הסתם בשו"ע שם). ועיין בבאור הלכה שם (ד"ה פרס עליה).

ב. דעת הבית דוד (הלכות סוכה ס"ק תמא) שמרן באמת פסק כהיש אומרים, שאם פרס הסדין להגן עליו מפני החמה והעלין או לנאותה, כשרה. עי"ש.

מה שהעיר על המאמר מרדכי, שכתב שמרן סתם כדעת רש"י והביא שיטת הראב"ן בי"א, וע"כ דעת מרן כסתם; אולם לפנינו בשו"ע אין הגירסא כן, אלא י"א וי"א, וע"כ הלכה כי"א בתרא. בילקוט יוסף כתב לתרץ שאולי היתה למאמר גירסא אחרת. אולם בדקתי במאמר שנדפס בחיי המחבר סביב לשו"ע, והגירסא כלפנינו, וכן בעוד דפוסים ישנים. וצ"ע.

בעניין מש"כ בענף ו' שאין רשת המתכת מקבלת טומאה. עיין בספר באר חיים (עדם, סוכה סימן ה' אות ב') שהאריך לבאר העניין.

משה ב.

הערה ב'

בעניין מ"ש בהערה א' לחלוק על דברי הכה"ח שאין לעשות סוכה תחת האילן כלל לכתחלה, "ואין לדייק מדברי מרן הש"ע שכתב 'העושה סוכתו תחת האילן'...

כי מרן בש"ע נקט לישנא דמתני' 'העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית'".

הנה בטור הביא דעת רבינו יחיאל, שכאשר היה עושה סוכתו תחת גג שהסירו הרעפים, היה זוקף קנים מן הסכך עד הגג לערבו יחד עם העצים הדקים. ולכאורה הדבר תמוה שהרי אף לדעת רבינו יחיאל לא היו מצריכין לזקוף קנים, אלא היכא דאי מסלקת לסכך שתחת העצים הדקים הויא חמתא מרובה מצילת. וכתב הבית יוסף לתרץ שאפשר שהיו מצריכין לזקוף אף כאשר צלחה מרובה מחמתה ללא הסכך שתחת העצים הדקים, דגורי הא אטו הא.

וכתב בעל הערוך לנר (בספר ביכורי יעקב סק"א) לדייק מדברי הרמ"א בתחילת הסימן "אין לעשות סוכה תחת בית או אילן" שלכתחילה אין לעשות סוכה תחת האילן אפילו שהסוכה כשרה לכולי עלמא בדיעבד. וכמו שכתב הב"י הנ"ל לתרץ שיטת ה"ר יחיאל. וכ"כ בספר נטעי גבריאל (פ"ג סעיף ד').

ולכאורה יתכן שכן הוא דעת מרן אף אם נקט בלשון המתני'.

צבי בן דוד

הערה ג'

מש"כ לדמות את רשת המתכת לדברי הרשב"א (בתשובה ח"א סימן נ"ה), לכאורה אינו דומה שהרי הרשב"א תלה זאת בכך שהוי לנוי וכאן אינו לנוי.

רועי הכהן זק

תשובת המחבר

הרשת באה להנעים עליו את הישיבה בסוכה, ושתהא דירת הסוכה עריבה עליו, וניכר שלא נעשית לעיקר הסכך, ועיקר הסכך נעשה מפסולת גורן ויקב. וכמו שכתב הרשב"א לגבי נוי. הרשב"א לא תלה את ההיתר בנוי, אלא ביאר את ההיתר לנוי ע"פ נימוקים אלו.

אליעזר בוטון

האוצר ♦ **גיליון ט'**

הערה על מאמרו של הרב שמעון כהן "בגדר ברכת שהחיינו

במצוות לולב וסוכה" (עמוד קל"א)

לגבי מש"כ בהערה ו', יש להעיר ולבאר דברי מרן הגרצ"פ, דס"ל דחז"ל עקרו את עצם שם המצוה מתקיעת שופר ונטילת לולב בשבת, כך שהטעם לגזירה היה בגלל חשש בהלכות שבת, אבל הגזירה עצמה היא בהלכות שופר ולולב והיא ביטלה את עצם המצוה בכה"ג, כי כל התורה כולה ניתנה על דעת רבנן.

רועי הכהן זק

הערות על "יסודות ועקרונות פרשנות התלמוד"

(הערות הקוראים עמוד ר"ג, ירחון ז' הרב אליהו מרגלית עמוד קפ"ז, ירחון ו' הרב יהושע ענבל עמוד רנ"א)

הערות הרב יהושע ענבל

ח"א שאל בירחון שעבר על דברי ממתני' ב"ק ב. לרב דאמר מבעה זה אדם, הרי שנזקי אדם נחשב מלוה כתובה בתורה, כי רוצים ללמוד משור. ופלא שהשמיט הא דמפרשי' אליבא דרב ד. "ומאי לא הרי ה"ק לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי האדם שאין משלם את הכופר ולא ראי האדם שחייב בארבעה דברים כראי השור שאין בו ארבעה דברים". מלבד זה אין בכלל ראייה מהנדון של "לא הרי" לנדון של מלוה הכתובה בתורה, שהם שני נושאים נפרדים. גם דבר שהיינו מבינים מסברא לולי נכתב בתורה, התורה צריכה לכתוב, שאל"כ לא יהיה זה דין תורה.

יהושע ענבל

תגובת הרב אליהו מרגלית

והלא אמרו בגמרא "למה לי קרא סברא הוא".

האוצר ♦ גיליון ט'

ומה שכתב מ"לא הרי" המבואר בגמרא, אינו שייך לעניינינו, הגמרא מבארת שמחמת דין כופר לא היינו יכולים ללמוד אדם המזיק משור, כמבואר בשיטמ"ק שם. אך פירכא זו הינה פירכא דינית ולא תלויה בסברא. פשוט שאין כלל סברא לחייב שור ולא אדם המזיק, למרות החילוק של כופר. אמנם הפירכא של "לא הרי" שיש בשור חיוב כופר הינה פירכא לאור כללי בנין אב שהינו אחד מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם והינם מידות שאינם תלויים בסברא כמבואר בספר משך חכמה בפרשת שופטים ובדברי הגרי"ז המובאים בספר, דבריהם נסובים על מידת ק"ו, אך הם גם קשורים לענין בנין אב. ממילא חזינן שללא לימוד לא היינו יכולים לחייב אדם המזיק.

אליהו מרגלית

תגובת הרב יהושע ענבל

כשהגמ' אומרת למה לי קרא סברא הוא, תמיד מדובר בפרטים של דין, לא שנמציא לבד דין (או בדרכן כמו ברכה), ברור שמסברא אסור לרצוח אנשים, ובכל אופן התורה אוסרת זאת, אם לא היתה אוסרת זה היה נשאר סברא אבל לא היתה עבירה. סברא הוא רק להבין איך לפרש את הדין ואיך לפסוק במקרה של ספק בדין. ולא לבדות דין מעצמנו, כי גם המסתבר אינו מצות עשה או לא תעשה.

אם הפירכות תלויות בסברא או יש בהם הבנה, שוב נכנסנו לתפיסות עולם שונות. ולכן כל אחד מבין את הדברים על פי תפיסתו.

בכל מקרה, אין קשר בין הנושא של מלוה הכתובה בתורה, שהיא חלוקה בתוך סוגי הדינים של תורה, לבין הנושא אם לכתוב בתורה אב גזיקין, שכן בלי לימוד מן התורה לא היה עליו שם מזיק ולא היה דין תשלומין מן התורה וכו', אלא רק סברא בעלמא, כמו שמסתבר לנו שלא יפה לעקוף את התור וכדו'.

יהושע ענבל

תגובת הרב מרגלית

עוד יש להוסיף, אפילו אם נאמר שי"ג מידות הינן מבוססות על סברא והיגיון וכן דעת הרי"י ריינס בספרו חותם תכנית (מופיע בריש ספרו בביאור מידת "בנין אב משני כתובים" - הצד השווה), הדחייה מה לשור שיש בו חיוב כופר רק שוללת אפשרות של לימוד משור, אך אינה שוללת כלל את ההיגיון בעצמו שאדם המזיק חייב, במידה והיגיון זה קיים.

בקשר להערה על "למה לי קרא סברא הוא". נראה שאין החילוק בין פרטי הדין לבין עיקר הדין אלא שלעניין מצוות ואיסורי תורה לא מספיק לנו סברא ואנו צריכים לפסוקים כדי לחייב את הדבר כמצווה או איסור, כגון איסור רציחה ופריעת בעל חוב. אך כל זה אינו קשור לעניין דינים שבתורה כחיובי מזיק וכדומה שהינם דינים ולא מצוות. "למה לי קרא סברא הוא" מתייחס רק לדינים ולא למצוות.

בברכה

אליהו

הרב ענבל: גם 'דינים' לא יכולים להיווצר מסברא, אם יש הגיון שאסור להזיק, זה לא יכול ליצור חיוב ממוני מן התורה לשלם.

הרב מרגלית: אך אם יש היגיון שמזיק חייב לשלם אפשר היה לחייב תשלומים גם בלי פסוקים מהתורה.

הרב ענבל: אם מתכוונים ל"לחייב" במובן של זה יפה או מוסרי וכו', יכול להיות. אבל אם מתכוונים ל"לחייב" במובן של חיוב על פי ההלכה, זה לא נכון.

סיכום הנידון מהעורך הרב משה מ. אייכנשטיין

נחלקו כאן החכמים הנ"ל האם מה שנאמר בתוס' שנוזקין הם מלווה הכתובה בתורה הוא על כל תורת הנוזקין, כולל אדם המזיק, שאי אפשר ללמד מסברא חיוב הנוזקין שלו בלא שגזרה כן התורה, או שרק לפרטי הדינים כל שהן צריך

האוצר ♦ גיליון ט'

מקרא, אבל עיקר חיוב בנזיקין של אדם המזיק יש ללמוד מסברא. כמו"כ נחלקו האם אפשר ללמוד מסברא בלא קרא חידוש דין מהדינים כגון בור וכדו', או רק פסק והכרעה כמו המע"ה.

אצרף את דעתי הדלה שהסברא נוטה בעיקר הדבר לדברי הרב יהושע, שאדם המזיק אפשר לחייבו מסברא ובדיניהם, וא"צ ציווי על כך. אמנם נראה שכוונת המשנה לדברי רב שמבעה הוא בכלל ארבעה אבות נזיקין לעניין "אדם שמירת גופו עליו", והיינו לחייבו באונס, ואין אפי' הו"א בגמ' שאין הכוונה כך (ושאלת הגמ' אדם שמירת גופו עליו בתמיהה צ"ל שהיא דרך שו"ט), דזה נראה עיקר פלוג' רב ושמואל אי להכליל במשנה אדם בכלל שמירתן עליך (עי' ר"ח שם שיש מי שאומר הלכה כשמואל, ושמעתי מא"ז [הגרי"ב ז'ולטי] זצ"ל לפני למעלה משלושים שנה בשיעור בישיבת אור ישראל הקטנה לדייק מדבריו שנחלקו לעניין אונס כעין גניבה, דלדברי רב פטור ולדברי שמואל חייב, והיינו כמו שפסקו הרמב"ם והרמב"ן לחייב גם בכך דלא כהתוס', ועיין עוד במשנת יעב"ץ סוף חו"מ).

אמנם בעניין השני אני נוטה להסכים לדברי הרב מרגלית שאין מסתבר שיהיה נמסר דין בדיני התורה בלא שיהיה בו חידוש נוסף על הדבר שהיה נהוג בלאו הכי בדיניהם [ואכן בפנ"י (ברכות ל"ה: ד"ה בגמ' אלא סברא) כתב לעניין ברכת הנהנין די"ל דהיא מה"ת כיון ואמרו בגמ' שסברא היא ותו למ"ל לי קרא עי"ש, אלא שאין כן דעת שאר הפוסקים, אבל י"ל בין דין למצוה].

